

№ 9/1962.

FINANSUTSKOTTETS betänkande № 9/1962 med anledning av Ålands landskapsstyrelsens framställning till Ålands landsting med förslag om utverkande av extraordinarie anslag för utarbetande av ritningar och för andra inledande åtgärder för en ombyggnad av 4-mbk Pommern till sjömansskola på Åland. (36/1962).

Med anledning av ovannämnda framställning, varöver Landstinget inbegärt utskottets utlåtande, får utskottet, som besett Pommern och i ärendet hört äldre landskapssekreteraren Jan-Erik Lindfors och intendenten för Ålands sjöfartsmuseum, kapten Gunnar Boman, värdsamt anföra följande:

Behovet av en sjömansskola på Åland är uppenbart. Då förberedande utbildning efter ett par år blir obligatorisk för inträde i sjötjänst, torde de nuvarande fluktuationerna i elevtillströmningen försvinna. Emellertid kommer stora svårigheter för skolans verksamhet att uppstå, om icke för ändamålet inrättade lokalteter kunna ställas till skolans disposition. Vi har erfarenhet av en i provisoriska lokalteter verkande skola i vår yrkesskola. Utskottet anser därför, att det är hög tid att vidtaga åtgärder för lösande av lokalfrågan för sjömansskolan.

Efter sorgfällig prövning av de i landskapsstyrelsens framställning omnämnda alternativa lösningarna, har utskottet stannat för, att en ombyggnad av Pommern till sjömansskola synes vara den bästa. Förebilder i sådant avseende finnas ju såväl i Sverige, där 4 mbc Viking ombyggs till sjömansskola för Göteborg, som i riket, där Suomen Joutsen på samma sätt kommit till användning. Pommern bör erbjuda lika goda möjligheter som Viking och bättre möjligheter än Suomen Joutsen, som är avsevärt mindre. Ombyggnaden torde också kunna ske utan nämnvärda ändringar av fartygets silhuett och utseende, vid vilket utskottet fäster mycket stort avseende.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet värdsamt föreslå, att Landstinget måtte ingå till Ålandsdelegationen med en sålydande anhållan:

"Till Ålandsdelegationen

från Ålands landsting.

Efter det en omfattande utredning verkställdes beslöt landstinget i 1961 års ordinarie inkomst- och utgiftsstat för landskapet införa anslag för en interimistisk sjömansskola. Sedan landskapsstyrelsen den 15 mars sagda år antagit ett reglemente för skolan, kunde densamma vidtaga med sin verksamhet den därpåföljande 1 september. Jämsides härmed

hade landskapsstyrelsen också vidtagit med undersökningar om den lämpligaste slutliga placeringen för sjömansskolan och dess planering och organisation.

Samma år inledde också i riket landets första fasta sjömansskola sin verksamhet på f.d. fregatten Suomen Joutsen, som för ändamålet hade placerats i Åbo. I regeringens proposition med förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1963 har upptagits anslag för planering av ytterligare fyra sjömansskolor, av vilka en skulle vara svenskspråkig och sannolikt förläggas till Hangö. Regeringen framhåller härvid, att sjömännens yrkesutbildning bör utvecklas i sådan takt, att redan år 1964 skulle såsom villkor för antagande till sjötjänst kunna ställas avlagd kurs i sjömansyrkesskola.

Storleken av sjömansskolan på Åland är givetvis beroende av handelsflottans beräknade manskapsbehov. På åländska handelsfartyg i utrikesfart var per den 1.3.1962 anställda sammanlagt 1.371 personer, av vilka dock 34 var anställda för specialuppgifter på bilfärjorna. Antalet sjömän, som i detta sammanhang borde beaktas, uppgår sålunda till 1.337. Man har i riket beräknat att 20 % av däck- och maskinmanskaper årligen lämnar sjötjänsten. För den åländska handelsflottans vidkommande skulle detta innebära, att det årliga behovet av nya sjömän skulle uppgå till c. 270 personer. Om man - såsom skett i riket - åtminstone tillsvidare beräknar, att ungefär hälften av det årliga behovet skulle täckas med personer, som erhållit grundläggande utbildning i en sjömansskola, borde sjömansskolan på Åland dimensioneras för 130 elever. Emedan sjömansskolan på Åland sannolikt även kommer att få emottaga elever såväl från svenska Åboland som från svenska Österbotten, torde detta antal ungefärligen motsvara det sannolika behovet inom landskapet. Stöd för denna uppfattning erhålles jämväl av de beräkningar av sjömansskolans på Åland storlek, som uppgjorts av rikets kommitté för utveckling av sjöfartsutbildningen. Nämda kommitté har sammanställt en tablå över den beräknade elevfrekvensen vid samtliga i landet planerade sjömansskolor och härvid antecknat följande siffror beträffande sjömansskolan på Åland: Däcksmanskapsavdelningen $2 \times 24 = 48$, maskinmanskapsavdelningen $2 \times 16 = 32$, skeppselektrikeravdelningen $1 \times 10 = 10$ och ekonomiavdelningen $2 \times 16 = 32$ (kockar) samt $2 \times 5 = 10$ (stuartar) eller inalles årligen 132 elever. Dessa beräkningar synas vara realistiska och sålunda möjliga att lägga till grund för det fortsatta planeringsarbetet. Dock bör uppenbarligen skeppselektrikeravdelningen planeras för $1 \times 16 = 16$ elever årligen. Dels har nämligen redan nu vid Ålands yrkesskolas skeppselektrikeravdelning årligen dimitterats 10 elever och behovet

kommer knappast att missa och dels har handels- och industriministeriet uti skrivelse av den 15 november 1961 meddelat, att rikets sjöfartsutbildningskommitté utgått från att den svenskspråkiga skeppselektrikerutbildningen helt skulle koncentreras till sjömansskolan på Åland. Resultatet av utredningen om sjömansskolans på Åland storlek utvisar sålunda, att skolan och elevinternatet borde dimensioneras för ett samtidigt elevantal om 77 stycken.

Beträffande sjömansskolans slutliga placering och organisation har landstinget funnit, att fyra alternativ närmast bör beaktas. Sålunda kunde man tänka sig inrättande av sjömansskolan i samband med Ålands sjöfartsläroverk, där också oberoende härav en tillbyggnad bör ske, varvid de båda skolornas utrymmesbehov skulle beaktas vid tillbyggnaden. En annan möjlighet till samorganisation med en redan existerande skola skulle vara skolans förläggande till Ålands yrkesskolas tomt, där i så fall utrymmen skulle beredas i särskilda byggnader för skolans behov. Vidare kunna två möjligheter till fristående förläggning av skolan tänkas, dels i ett för ändamålet uppfört skolhus jämte elevinternat på någon annan plats i staden och dels genom ombyggnad av 4 mbk Pommern på det sätt man i riket löst frågan på Suomen Joutsen.

Sjömansskolans förläggande intill ett annat skolhus skulle medföra vissa praktiska och ekonomiska fördelar, i det att gemensamma utrymmen kunde anordnas och disponeras samt maskinell utrustning och annan undervisningsmateriel gemensamt användas och utnyttjas. En sådan placering av skolan skulle också i någon mån nedbringa anläggningskostnaderna för skolhuset. Om sålunda vissa positiva synpunkter kan anläggas på frågan om sjömansskolans kombinerande med en annan skolform, är det dock givet, att också motsatta synpunkter måste beaktas. Störningar i skolarbetet och intressekonflikter mellan skolorna kunna förekomma, då två olika skolor på detta sätt sammanföras.

Enligt de aktuella planerna skall Ålands sjöfartsläroverk inom en nära framtid utbyggas i avsevärd omfattning och de pågående arbetena på Ålands yrkesskolas skolhus har framskridit så långt, att skolan torde kunna inflytta i byggnaden till höstterminen 1963. Båda skolorna kommer att arbeta med utvidgade läroplaner och avsevärt större elevantal. Just nu pågår planeringen av dessa skolors framtida undervisning, och skulle bli väsentligt försämrad, om den måste kombineras med planering denna planering/av en annan skola i samband med någon av de redan existerande. Det förefaller också att ställa sig praktiskt svårt att placera sjömansskolans behövliga byggnader på någondera tomt. För en sjömansskola erfordras c. 11.000 m³ egentliga skolutrymmen och c. 4.000 m³ i elevinternatet. Sjöfartsläroverkets tillbyggnadsbehov beräknas till c. 10.000 m³, varför det kan ifrågasättas, om erforderligt tomtutrymme

står till buds i samband med sjöfartsläroverket. Vid yrkesskolan åter är det tomtutrymme, som kan tagas i anspråk för sjömansskolans räkning, uppenbarligen för knappt. Yrkesskolans arkitekt Erik Lindroos har uttryckligen framhållit, att han icke med hänsyn till eventuell framtida utbyggnad av yrkesskolan anser det ändamålsenligt att placera ett skolhus för sjömansskolan på yrkesskolans tomt. Slutligen må ännu i detta sammanhang framhållas, att sjömansskolans undervisning är övervägande praktisk, vilket kan medföra, att den praktiska undervisningen vid sjöfartsläroverket försvåras, om utrymmena för den praktiska undervisningen är gemensamma för dessa skolor.

Landstinget har funnit, att de avsevärda svårigheter, som tydligen föreligger vid ett samordnande av sjömansskolan med Ålands sjöfartsläroverk eller Ålands yrkesskola, icke kan anses uppvägas av de fördelar man därigenom kunde vinna, varför dessa lösningar enligt landstingets åsikt måste anses uteslutna.

Med ledning av de beräkningar, som rikets kommitté för utveckling av sjöfartsutbildningen utfört, har landskapsstyrelsen låtit utarbeta ett särskilt utrymmesprogram för ett fristående skolhus i land för sjömansskolan på Åland. Ur detta program kan antecknas, att landskapets sjömansskola, utbyggd att motsvara det beräknade utbildningsbehovet, skulle såsom fristående skola i land omfatta 2.825 m^2 eller c. 11.300 m^3 . Elevinternatet, beräknat för 80 elever i 40 dubbelrum, skulle omfatta 1.093 m^2 eller c. 4.400 m^3 . Totalt skulle alltså sjömansskolans byggnadsvolym uppgå till c. 15.700 m^3 . Såsom jämförelse kan nämnas, att skolhuset för Ålands yrkesskola omfattar c. 20.600 m^3 . Utgår man från kostnaderna för sistnämnda byggnadsföretag, 10.500 mk/m^3 , skulle byggnadskostnaderna för ett skolhus jämte elevinternat för Ålands sjömansskola stiga till approximativt 165.000.000 mark, vilket ger en ungefärlig uppfattning om anläggningskostnaderna för en fristående skola i land.

Ett skolhus i land för Ålands sjömansskola har, i jämförelse med det återstående alternativet 4-mbk Pommern, uppenbarligen flera fördelar. Dels skulle uppförandet av ett sådant skolhus möjligen ställa sig något billigare än en ombyggnad av fartyget, dels skulle byggnaderna sannolikt få ett mera bestående värde och slutligen skulle ett skolhus giva större utrymmen än Pommern, där allting måste inrymmas inom den på förhand givna ramen. Ett särskilt skolhus kunde måhända också bättre än ett ombyggt fartyg i förekommande fall utnyttjas för andra ändamål. Det svåraste problemet ifråga om ett skolhus på land skulle vara tomtfrågan. Det har icke varit möjligt att uttömmande behandla alla tänkbara alternativ i detta avseende, men dock har tydligt framgått, att placerings-

frågan icke skulle vara lätt att lösa. Mest ändamålsenligt skulle det vara, om detta skolhus kunde förläggas i närheten av stadens planerade idrottsgård, emedan tillgång till gymnastiksal och framför allt till simbassäng då kunde erbjudas. Skulle en placering här vara möjlig kunde de beräknade utrymmena för gymnastiksal, duschrum, bastu m.m. sannolikt utgå. Å andra sidan förutsätter sjömansskolans arbetsprogram övningar med rodd- och motorbåtar, varför, om en strandtomt icke kan erhållas, landskapet vore nödsakat att av Mariehamns stad inköpa eller arrendera ett särskilt hamnområde med erforderliga förvaringsutrymmen för båtmateriellen. Alternativet med en skola i land skulle sålunda medföra, att sjömansskolans arbete måste bedrivas på åtminstone två eller möjligtvis tre olika platser.

Trots vissa nackdelar och svårigheterna att erhålla lämplig tomtmark för ett skolhus, har dock stort avseende blivit fäst vid detta alternativ. Ehuru man icke bör hysa betänkligheter mot sjömansskolans förläggande till ett skolhus i land, har det dock framgått, att vissa alldeles speciella synpunkter på ett vägande sätt tala för alternativet Pommern.

Landets första sjömansskola har inrymts ombord på f.d. fregatten Suomen Joutsen. Den kommitté, som varit verksam för att förbereda denna sjömansskola, utförde ett mycket omfattande utredningsarbete och stannade alltså för en sjömansskola ombord på ett fartyg. Sveriges första särskilda sjömansskola i Göteborg har också inrymts ombord på ett fartyg, 4-mbk Viking. Det har alltså såväl på fastlandet som i Sverige fallit sig naturligt och ändamålsenligt att inrymma skolningen av blivande sjömän på ombyggda segelfartyg. Under sådana omständigheter måste man sorgfälligt pröva och undersöka möjligheterna att ombygga museifartyget Pommern till en flytande sjömansskola. Särskilt må härvid följande omständigheter framhållas:

- 1) Fartygsmiljön borde verka stimulerande såväl på lärare som elever och förty vara ägnad att i hög grad främja undervisningen. Eleverna skulle också från början vänjas vid förhållandena om skeppsbord, särskilt ifråga om logementen och övriga disponibla utrymmen, men givetvis också ifråga om den fasta och lösa för sjöfart nödvändiga utrustningen. Denna värdefulla skolmiljö kan icke ifrågakomma vid något av de andra ovan berörda alternativen. Ombord på ett fartyg skulle eleverna lära känna sitt blivande yrkes säregna arbetsförhållanden och blott på ett fartyg kunde elevernas känsla och förståelse för fartygsdisciplinen och ordningen om skeppsbord på ett enkelt och naturligt sätt utvecklas.

- 2) Såsom ovan sagts är sjömansskolan i behov av rodd- och motorbåtar

(livbåtar) för de praktiska övningarna. Skulle alternativet Pommern förverkligas behövde icke särskilda anstalter vidtagas för erhållande av hamnplats jämte förvaringsutrymmen för sjömansskolans båtar. Man har fäst ett visst avseende vid denna synpunkt dels emedan svårigheter möjligtvis kan uppstå för Mariehamns stad att anvisa för ändamålet lämpligt hamnområde och dels emedan iordningställandet och vården av en sådan särskild hamnplats kommer att draga extra kostnader. Alternativet med en fristående skola i land medför detta problem.

3) Frågan om 4-mbk Pommerns fortsatta bevarande såsom museifartyg och såsom ett tilltalande inslag i landskapsbilden faller egentligen utom ramen för denna utredning, men i anseende till de särskilda omständigheterna i detta fall kan man icke undgå att tangera spørgsmålet. Pommern har i donationsväg överlåtits till Mariehamns stad för att bevaras såsom museifartyg. Fartyget har nu i mera än ett decennium legat förtöjt i Mariehamns Västerhamn, minnande om en svunnen epok i sjöfartens historia och utgörande en levande och påtaglig föreningslänk mellan sjömanskap i äldre tider och den moderna handelssjöfarten. Enligt fackmännens uttalanden, måste dock fartyget snart undergå omfattande grundreparationer om det fortsättningsvis skall kunna bevaras. Skulle fartyget övertagas av landskapet för att ombyggas till en sjömansskola kunde det i samband därmed grundligt överses, repareras och förstärkas så att det för åtminstone en mansålder framåt bevaras i nuvarande skick. En pietetsfull ombyggnad skulle icke heller i nämnvärd mån förändra fartygets silhuett. Det är synnerligen angeläget att i mån av möjlighet sörja för, att ett sådant minnesmärke över en betydelsefull epok i landskapets historia bevaras för eftervärlden.

4) Fartyget är relativt stort - större än Suomen Joutsen och Viking - och sannolikt väl bibehållet. En ombyggnad borde icke stöta på svårare tekniska problem. Landskapsstyrelsen har låtit utarbeta en detaljerad arbetsbeskrivning över fartygets ombyggnad till sjömansskola och här-efter har överläraren i skeppsbyggnad vid Tekniska läroverket i Åbo, ingenjören Yrjänä Vuori, som också varit förordnad till ordförande i byggnadskommittén, för ombyggnaden av Suomen Joutsen till sjömansskola, granskat denna arbetsbeskrivning jämte tillhörande ritningar. Ingenjör Vuori har avgivit ett positivt utlåtande i ärendet.

Enligt gjorda beräkningar kunde efter ombyggnaden för skoländamål disponeras c. 2.200 m² eller c. 6.000 m³. Utrymmena skulle i huvudsak fördela sig sålunda:

A) På huvuddäck: kansli och bibliotek, rektors daghytt, konferensrum och valmästarens hyttutrymmen.

B) På mellandäck: Hytter för sammanlagt 76 elever, sällskapsrum, tvätt-, dusch- och basturum, 3 st. lärosalar samt matsal och kök.

C) På bottendäck: Verkstad, maskinrum, riggarverkstad, elverkstad och tvättinrättning. Riggarverkstaden kan också utnyttjas såsom gymnas-tiksal. Så har arrangerats vid sjömansskolan på 4-mbk Viking.

Denna dispositionsplan är givetvis helt preliminär och fordrar sannolikt omarbetning i vissa detaljer, ifall ombyggnaden skulle förverkligas. Segelfartyget Pommern synes dock under alla omständigheter vara tillräckligt stort för att rymma rödiga utrymmen för sjömansskolan.

5) Kostnaderna för en ombyggnad av 4-mbk Pommern till sjömansskola skulle sannolikt icke bliva omotiverat höga. Möjligtvis vågar man räkna med att de icke stiga till högre belopp än kostnaderna för en fristående skola i land. På basen av i föregående punkt nämnda arbetsbeskrivning och ritningar har Värtsilä-koncernen A/B, Chrichton-Vulcan, beräknat kostnaderna för en ombyggnad av Pommern till c. 195.000.000 mark. Härvid bör likväl framhållas, att kostnaderna givetvis äro beroende av det förfaringssätt man använder sig av vid utförandet av ombyggnadsarbetena och av det material, som kommer till användning.

Med hänsyn till de speciella motiv, som tala för alternativet Pommern bör uppenbarligen detta förslag vinna slutligt beaktande. Härvid bör uppmärksamhet främst fästas vid den omständigheten, att en skola för utbildning av sjömän icke kan bedömas efter i alla avseenden enahanda normer, som gälla för andra former av särskild yrkesutbildning. Om möjligheter förefinnas borde uppenbarligen den yttre ramen för en sjömansskola anordnas närmast överensstämmande med de faktiska förhållandena om skeppsbord. Också på andra yrkesutbildningsområden eftersträvar man att under utbildningstiden giva eleverna en så god kännedom om de verkliga arbetsförhållandena som möjligt. I ännu högre grad måste detta anses önskvärt på sjöfartsutbildningens område.

Ovanstående utredning giver sålunda vid handen, att landskapet Ålands permanenta sjömansskola helst borde inrättas på 4-mbk Pommern, som i sådant avseende skulle övertagas av landskapet och ombyggas så, att hon motsvarar sitt ändamål. En dylik ombyggnad kan dock givetvis icke företagas utan grundliga förarbeten. Ett byggnadsprogram jämte tillhörande konstruktions- och detaljritningar samt en noggrann arbetsbeskrivning måste utarbetas av fackmän. Sannolikt måste också fartyget - emedan samtliga originala ritningar förkommit - uppmätas ånyo förrän nya ritningar slutligt kan utarbetas. Landskapsstyrelsen har beräknat kostnaderna för dessa förarbeten till c. 6.000.000 mark. Såsom jämförelse må nämnas, att för planering av de förut nämnda nya sjömansskolorna i riket

regeringen i budgetförslaget för år 1963 har upptagit inalles 40.000.000 mark.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller landstinget vördsamt att Ålandsdelegationen måtte bevilja landskapet ett extraordinarie anslag om 6.000.000 mark för utarbetande av ritningar och för andra inledande åtgärder för en ombyggnad av 4-mbk Pommern till sjömansskola på Åland.

Mariehamn, den 1962.

På landstingets vägnar:

.....

talman.

.....

vicetalman.

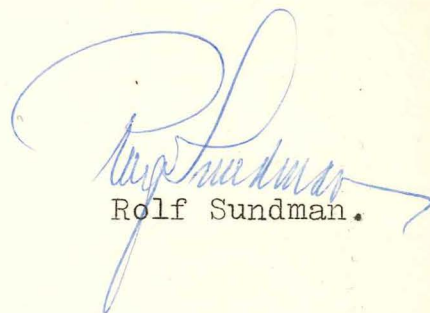
.....

vicetalman.

Mariehamn, den 24 november 1962.

På finansutskottets vägnar:

Lennart Mattsson.

Rolf Sundman.

Närvarande i utskottet: ordföranden Lennart Mattsson, viceordföranden Evald Häggblom samt ledamöterna Eliasson, Gunnar Häggblom och Leandersson.

Till Å l a n d s d e l e g a t i o n e n

från Ålands landsting.

Efter det en omfattande utredning verkställets, beslöt landstinget i 1961 års ordinarie inkomst- och utgiftsstat för landskapet införa anslag för en interimistisk sjömansskola. Sedan landskaps-

uppgår sålunda till 1.337. Man har i riket beräknat att c. 20 % av däcks- och maskinmanskaper årligen lämnar sjötjänsten. För den åländska handelsflottans vidkommande skulle detta innebära, att det årliga behovet av nya sjömän skulle uppgå till c. 270 personer. Om man - såsom skett i riket - åtminstone tillsvidare beräknar, att ungefär hälften av det årliga behovet skulle täckas med personer, som erhållit grundläggande utbildning i en sjömansskola, borde sjömansskolan på Åland dimensioneras för 130 elever. Emedan sjömansskolan på Åland sannolikt även kommer att få emottaga elever såväl från svenska Åboland som från svenska Österbottnen, torde detta antal ungefärligen motsvara det sannolika behovet inom landskapet. Stöd för denna uppfattning erhålles jämväl av de beräkningar av sjömansskolans på Åland storlek, som uppgjorts av rikets kommitté för utveckling av sjöfartsutbildningen. Nämda kommitté har sammanställt en tablå över den beräknade elevfrekvensen vid samtliga i landet planerade sjömansskolor och härvid antecknat följande siffror beträffande sjömansskolan på Åland: däcksmanskapsavdelningen $2 \times 24 = 48$, maskinmanskapsavdelningen $2 \times 16 = 32$, skeppslektrikeravdelningen $1 \times 10 = 10$ och ekonomiavdelningen $2 \times 16 = 32$ (kockar) samt $2 \times 5 = 10$ (stuartar) eller inalles år-

1080a
styrelsen den 15 mars sagda år antagit ett reglemente för skolan, kunde densamma vidtaga med sin verksamhet den därpåföljande 1 september. Jämsides härmed hade landskapsstyrelsen också vidtagit undersökningar om den lämpligaste slutliga placeringen för sjömansskolan och dess planering och organisation.

Samma år inledde också i riket landets första fasta sjömansskola sin verksamhet på f.d. fregatten Suomen Joutsen, som för ändamålet hade placerats i Åbo. I regeringens proposition med förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1963 har upptagits anslag för planering av ytterligare fyra sjömansskolor, av vilka en skulle vara svenskspråkig och sannolikt förläggas till Hangö. Regeringen framhåller härvid, att sjömännens yrkesutbildning bör utvecklas i sådan takt, att redan år 1964 skulle såsom villkor för antagande till sjötjänst kunna ställas avlagd kurs i sjömansyrkesskola.

Storleken av sjömansskolan på Åland är givetvis beroende av handelsflottans beräknade manskapsbehov. På åländska handelsfartyg i utrikesfart var per den 1.3.1962 anställda sammanlagt 1.371 personer, av vilka dock 34 var anställda för specialuppgifter på bilfärjorna. Antalet sjömän, som i detta sammanhang borde beaktas

1081
uppgår sålunda till 1.337. Man har i riket beräknat att c. 20 % av däck- och maskinmanskaper årligen lämnar sjötjänsten. För den åländska handelsflottans vidkommande skulle detta innebära, att det årliga behovet av nya sjömän skulle uppgå till c. 270 personer. Om man - såsom skett i riket - åtminstone tillsvidare beräknar, att ungefär hälften av det årliga behovet skulle täckas med personer, som erhållit grundläggande utbildning i en sjömansskola, borde sjömansskolan på Åland dimensioneras för 130 elever. Emedan sjömansskolan på Åland sannolikt även kommer att få emottaga elever såväl från svenska Åboland som från svenska Österbottnen, torde detta antal ungefärligen motsvara det sannolika behovet inom landskapet. Stöd för denna uppfattning erhålles jämväl av de beräkningar av sjömansskolans på Åland storlek, som uppgjorts av rikets kommitté för utveckling av sjöfartsutbildningen. Nämda kommitté har sammanställt en tablå över den beräknade elevfrekvensen vid samtliga i landet planerade sjömansskolor och härvid antecknat följande siffror beträffande sjömansskolan på Åland: däcksmanskapsavdelningen $2 \times 24 = 48$, maskinmanskapsavdelningen $2 \times 16 = 32$, skeppselektrikeravdelningen $1 \times 10 = 10$ och ekonomiavdelningen $2 \times 16 = 32$ (kockar) samt $2 \times 5 = 10$ (stuartar) eller inalles år-

ligen 132 elever. Dessa beräkningar synas vara realistiska och sålunda möjliga att lägga till grund för det fortsatta planeringsarbetet. Dock bör uppenbarligen skeppselektrikeravdelningen planeras för $1 \times 16 = 16$ elever årligen. Dels har nämligen redan nu vid Ålands yrkesskolas skeppselektrikeravdelning årligen dimitterats 10 elever och behovet kommer knappast att minska och dels handels- och industriministeriet uti skrivelse av den 15 november 1961 meddelat, att rikets sjöfartsutbildningskommitté utgått från att den svenskspråkiga skeppselektrikerutbildningen helt skulle koncentreras till sjömansskolan på Åland. Resultatet av utredningen om sjömansskolans på Åland storlek utvisar sålunda, att skolan och elevinternatet borde dimensioneras för ett samtidigt elevantal om 77 stycken.

Beträffande sjömansskolans slutliga placering och organisation har landstinget funnit, att fyra alternativ närmast bör beaktas. Sålunda kunde man tänka sig inrättande av sjömansskolan i samband med Ålands sjöfartsläroverk, där också oberoende härav en tillbyggnad bör ske, varvid de båda skolornas utrymmesbehov skulle beaktas vid tillbyggnaden. En annan möjlighet till samorganisation med en redan existerande skola skulle vara skolans förläggande till

Ålands yrkesskolas tomt, där i så fall utrymmen skulle beredas i särskilda byggnader för skolans behov. Vidare kunna två möjligheter till fristående förläggning av skolan tänkas, dels i ett för ändamålet uppfört skolhus jämte elevinternat på någon annan plats i staden och dels genom ombyggnad av 4-mbk Pommern på det sätt man i riket löst frågan på Suomen Joutsen.

Sjömansskolans förläggande intill ett annat skolhus skulle medföra vissa praktiska och ekonomiska fördelar, i det att gemensamma utrymmen kunde anordnas och disponeras samt maskinell utrustning och annan undervisningsmateriel gemensamt användas och utnyttjas. En sådan placering av skolan skulle också i någon mån nedbringa anläggningskostnaderna för skolhuset. Om sålunda vissa positiva synpunkter kan anläggas på frågan om sjömansskolans kombinerande med en annan skolform, är det dock givet, att också motsatta synpunkter måste beaktas. Störningar i skolarbetet och intressekonflikter mellan skolorna kan förekomma, då två olika skolor på detta sätt sammanföras.

Enligt de aktuella planerna skall Ålands sjöfartsläroverk inom en nära framtid utbyggas i avsevärd omfattning, och de pågående arbetena på Ålands yrkesskolas skolhus har framskridit så långt,

att skolan torde kunna inflytta i byggnaden till höstterminen 1963. Båda skolorna kommer att arbeta med utvidgade läroplaner och avsevärt större elevantal. Just nu pågår planeringen av dessa skolors framtida undervisning, och denna planering skulle bli väsentligt försvårad, om den måste kombineras med planering av en annan skola i samband med någon av de redan existerande. Det förefaller också att ställa sig praktiskt svårt att placera sjömansskolans behövliga byggnader på någondera tomt. För en sjömansskola erfordras c. 11.000 m³ egentliga skolutrymmen och c. 4.000 m³ i elevinternatet. Sjöfartsläroverkets tillbyggnadsbehov beräknas till c. 10.000 m³, varför det kan ifrågasättas, om erforderligt tomtutrymme står till buds i samband med sjöfartsläroverket. Vid yrkesskolan åter är det tomtutrymme, som kan tagas i anspråk för sjömansskolans räkning, uppenbarligen för knappt. Yrkesskolans arkitekt Erik Lindroos har uttryckligen framhållit, att han icke med hänsyn till eventuell framtida utbyggnad av yrkesskolan anser det ändamålsenligt att placera ett skolhus för sjömansskolan på yrkesskolans tomt. Slutligen må ännu i detta sammanhang framhållas, att sjömansskolans undervisning är övervägande praktisk, vilket kan medföra, att den praktiska undervisningen vid sjöfartsläroverket försvåras, om ut-

rymmena för den praktiska undervisningen äro gemensamma för dessa skolor.

Landstinget har funnit, att de avsevärda svårigheter, som tydligen föreligger vid ett samordnande av sjömansskolan med Ålands sjöfartsläroverk eller Ålands yrkesskola, icke kan anses uppvägas av de fördelar man därigenom kunde vinna, varför dessa lösningar enligt landstingets åsikt måste anses uteslutna.

Med ledning av de beräkningar, som rikets kommitté för utveckling av sjöfartsutbildningen utfört, har landskapsstyrelsen låtit utarbeta ett särskilt utrymmesprogram för ett fristående skolhus i land för sjömansskolan på Åland. Ur detta program kan antecknas, att landskapets sjömansskola, utbyggd att motsvara det beräknade utbildningsbehovet, skulle såsom fristående skola i land omfatta 2.825 m² eller c. 11.300 m³. Elevinternatet, beräknat för 80 elever i 40 dubbelrum, skulle omfatta 1.093 m² eller c. 4.400 m³. Totalt skulle alltså sjömansskolans byggnadsvolym uppgå till c. 15.700 m³. Såsom jämförelse kan nämnas, att skolhuset för Ålands yrkesskola omfattar c. 20.600 m³. Utgår man från kostnaderna för sistnämnda byggnadsföretag, c. 10.500 mk/m³, skulle byggnadskostnaderna för ett skolhus jämte elevinternat för Ålands sjömansskola stiga till

approximativt 165.000.000 mark, vilket ger en ungefärlig uppfattning om anläggningskostnaderna för en fristående skola i land.

Ett skolhus i land för Ålands sjömansskola har, i jämförelse med det återstående alternativet 4-mbk Pommern, uppenbarligen fördelar. Dels skulle uppförandet av ett sådant skolhus möjligen ställa sig något billigare än en ombyggnad av fartyget, dels skulle byggnaderna sannolikt få ett mera bestående värde och slutligen skulle ett skolhus giva större utrymmen än Pommern, där allting måste inrymmas inom den på förhand givna ramen. Ett särskilt skolhus kunde måhända också bättre än ett ombyggt fartyg i förekommande fall utnyttjas för andra ändamål. Det svåraste problemet ifråga om ett skolhus på land skulle vara tomtfrågan. Det har icke varit möjligt att uttömmande behandla alla tänkbara alternativ i detta avseende, men dock har tydligt framgått, att placeringsfrågan icke skulle vara lätt att lösa. Mest ändamålsenligt skulle det vara, om detta skolhus kunde förläggas i närheten av stadens planerade idrottsgård, emedan tillgång till gymnastiksal och framför allt till simbassäng då kunde erbjudas. Skulle en placering här vara möjlig kunde de beräknade utrymmena för gymnastiksal, duschrum, bastu m.m. sannolikt utgå. Å andra sidan förutsätter sjömansskolan

arbetsprogram övningar med rodd- och motorbåtar, varför, om en strandtomt icke kan erhållas, landskapet vore nödsakat att av Mariehamns stad inköpa eller arrendera ett särskilt hamnområde med erforderliga förvaringsutrymmen för båtmaterielen. Alternativet med en skola i land skulle sålunda medföra, att sjömansskolans arbete måste bedrivas på åtminstone två eller möjligtvis tre olika platser.

Trots vissa nackdelar och svårigheterna att erhålla lämplig tomtmark för ett skolhus, har dock stort avseende blivit fäst vid detta alternativ. Ehuru man icke bör hysa betänkligheter mot sjömansskolans förläggande till ett skolhus i land, har det dock framgått, att vissa alldeles speciella synpunkter på ett vägande sätt tala för alternativet Pommern.

Landets första sjömansskola har inrymts ombord på f.d. fregatten Suomen Joutsen. Den kommitté, som varit verksam för att förbereda denna sjömansskola, utförde ett mycket omfattande utredningsarbete och stannade alltså för en sjömansskola ombord på ett fartyg. Sveriges första särskilda sjömansskola i Göteborg har också inrymts ombord på ett fartyg, 4-mbk Viking. Det har alltså såväl på fastlandet som i Sverige fallit sig naturligt och ändamålsenligt att inrymma

skolningen av blivande sjömän på ombyggda segelfartyg. Under sådana omständigheter måste man sorgfälligt pröva och undersöka möjligheterna att ombygga museifartyget Pommern till en flytande sjömansskola. Särskilt må härvid följande omständigheter framhållas:

1) Fartygsmiljön borde verka stimulerande såväl på lärare som elever och förty vara ägnad att i hög grad främja undervisningen. Eleverna skulle också från början vänjas vid förhållandena om skeppsbord, särskilt ifråga om logementen och övriga disponibla utrymmen, men givetvis också ifråga om den fasta och lösa för sjöfart nödvändiga utrustningen. Denna värdefulla skolmiljö kan icke ifrågakomma vid något av de andra ovan berörda alternativen. Om bord på ett fartyg skulle eleverna lära känna sitt blivande yrkes säregna arbetsförhållanden och blott på ett fartyg kunde elevernas känsla och förståelse för fartygsdisciplinen och ordningen om skeppsbord på ett enkelt och naturligt sätt utvecklas.

2) Såsom ovan sagts är sjömansskolan i behov av rodd- och motorbåtar (livbåtar) för de praktiska övningarna. Skulle alternativet Pommern förverkligas, behövde icke särskilda anstalter vidtagas för erhållande av hamnplats jämte förvaringsutrymmen för sjömansskolans båtar. Man har fäst ett visst avseende vid denna synpunkt

dels emedan svårigheter möjligtvis kan uppstå för Mariehamns stad att anvisa för ändamålet lämpligt hamnområde och dels emedan iordningställandet och vården av en sådan särskild hamnplats kommer att draga extra kostnader. Alternativet med en fristående skola i land medför detta problem.

3) Frågan om 4-mbk Pommerns fortsatta bevarande såsom museifartyg och såsom ett tilltalande inslag i landskapsbilden faller egentligen utom ramen för denna utredning, men i anseende till de särskilda omständigheterna i detta fall kan man icke undgå att tangera spörsmålet. Pommern har i donationsväg överlåtits till Mariehamns stad för att bevaras såsom museifartyg. Fartyget har nu i mera än ett decennium legat förtöjt i Mariehamns Västerhamn, minnande om en svunnen epok i sjöfartens historia och utgörande en levande och påtaglig föreningslänk mellan sjömanskap i äldre tider och den moderna handelssjöfarten. Enligt fackmännens uttalanden måste dock fartyget snart undergå omfattande grundreparationer, om det fortsättningsvis skall kunna bevaras. Skulle fartyget övertagas av landskapet för att ombyggas till en sjömansskola, kunde det i samband därmed grundligt överses, repareras och förstärkas så, att det för åtminstone en mansålder framåt bevaras i nuvarande skick. En pie-

1090

tetsfull ombyggnad skulle icke heller i nämnvärd mån förändra fartygets silhuett. Det är synnerligen angeläget att i mån av möjlighet sörja för, att ett sådant minnesmärke över en betydelsefull epok i landskapets historia bevaras för eftervärlden.

4) Fartyget är relativt stort - större än Suomen Joutsen och Viking - och sannolikt väl bibehållet. En ombyggnad borde icke sätta på svårare tekniska problem. Landskapsstyrelsen har låtit utarbeta en detaljerad arbetsbeskrivning över fartygets ombyggnad till sjömansskola, och härefter har överläraren i skeppsbyggnad vid Tekniska läroverket i Åbo, ingenjören Yrjänä Vuori, som också varit förordnad till ordförande i byggnadskommittén för ombyggnaden av Suomen Joutsen till sjömansskola, granskat denna arbetsbeskrivning jämte tillhörande ritningar. Ingenjör Vuori har avgivit ett positivt utlåtande i ärendet.

Enligt gjorda beräkningar kunde efter ombyggnaden för skoländamål disponeras c. 2.200 m² eller c. 6.000 m³. Utrymmena skulle i huvudsak fördela sig sålunda:

A) På huvuddäck: kansli och bibliotek, rektors daghytt, konferensrum och vaktmästarens hyttutrymmen.

B) På mellandäck: hytter för sammanlagt 76 elever, sällskaps-

1091
5801

rum, tvätt-, dusch- och basturum, 3 st. lärosalar samt matsal och kök.

C) På bottendäck: verkstad, maskinrum, riggarverkstad, elverkstad och tvättinrättning. Riggarverkstaden kan också utnyttjas såsom gymnastiksal. Så har arrangerats vid sjömansskolan på 4-mbk Viking.

Denna dispositionsplan är givetvis helt preliminär och fordrar sannolikt omarbetning i vissa detaljer, ifall ombyggnaden skulle förverkligas. Segelfartyget Pommern synes dock under alla omständigheter vara tillräckligt stort för att rymma nödiga utrymmen för sjömansskolan.

5) Kostnaderna för en ombyggnad av 4-mbk Pommern till sjömansskola skulle sannolikt icke bliva omotiverat höga. Möjligtvis vågar man räkna med att de icke stiga till högre belopp än kostnaderna för en fristående skola i land. På basen av i föregående punkt nämnda arbetsbeskrivning och ritningar har Värtsilä-koncernen A/B, Chrichton-Vulcan, beräknat kostnaderna för en ombyggnad av Pommern till c. 195.000.000 mark. Härvid bör likväl framhållas, att kostnaderna givetvis äro beroende av det förfaringssätt man använder sig av vid utförandet av ombyggnadsarbetena och av det

material, som kommer till användning.

Med hänsyn till de speciella motiv, som tala för alternativet Pommern, bör uppenbarligen detta förslag vinna slutligt beaktande. Härvid bör uppmärksamhet främst fästas vid den omständigheten, att en skola för utbildning av sjömän icke kan bedömas efter i alla avseenden enahanda normer, som gälla för andra former av särskild yrkesutbildning. Om möjligheter förefinnas, borde uppenbarligen den yttre ramen för en sjömansskola anordnas närmast överensstämmande med de faktiska förhållandena om skeppsbord. Och så på andra yrkesutbildningsområden eftersträvar man att under utbildningstiden giva eleverna en så god kännedom om de verkliga arbetsförhållandena som möjligt. I ännu högre grad måste detta ses önskvärt på sjöfartsutbildningens område.

Ovanstående utredning giver sålunda vid handen, att landskapet Ålands permanenta sjömansskola helst borde inrättas på 4-mbk Pommern, som i sådant avseende skulle övertagas av landskapet och ombyggas så, att den motsvarar sitt ändamål. En dylik ombyggnad kan dock givetvis icke företagas utan grundliga förarbeten. Ett byggnadsprogram jämte tillhörande konstruktions- och detaljritningar samt en noggrann arbetsbeskrivning måste utarbetas av fack-

män. Sannolikt måste också fartyget - emedan samtliga originala ritningar förkommit - uppmätas ånyo förrän nya ritningar slutligt kan utarbetas. Landskapsstyrelsen har beräknat kostnaderna för dessa förarbeten till c. 6.000.000 mark. Såsom jämförelse må nämnas, att för planering av de förut nämnda nya sjömansskolorna i riket regeringen i budgetförslaget för år 1963 har upptagit inalles 40.000.000 mark.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller landstinget vördsam,

att Ålandsdelegationen måtte bevilja landskapet ett extraordinarie anslag om 6.000.000 mark för utarbetande av ritningar och för andra inledande åtgärder för en ombyggnad av 4-mbk Pommern till sjömansskola på Åland.

Mariehamn den 27 november 1962.

På landstingets vägnar:

Th. Eriksson

talman.

Evald Häggblom
Evald Häggblom

vicetalman.

Eliel Persson
Eliel Persson

vicetalman.